

Prof. dr hab. Zbigniew Ścibiorek
Prof. zw. Wyższej Szkoły Policji
w Szczytnie

Warszawa, dnia 14.04.2015 roku

RECENZJA

Rozprawy doktorskiej nt: *Rola prywatnych firm wojskowych dla bezpieczeństwa międzynarodowego. Nowy charakter wojen*, opracowanej przez mgr. Łukasza Ho Thanha, pod kierunkiem naukowym dr hab. Jarosława Piątka, profesora Uniwersytetu Szczecińskiego.

1. KWESTIE OGÓLNE

Dynamika przemian ostatnich lat wpływa na wiele obszarów dotyczących kwestii związanych z postrzeganiem bezpieczeństwa w kategoriach mikro, jak i makro. Kwestie bezpieczeństwa, zarówno narodowego, jak i wewnętrznego od dawien dawna mają swój wymiar, są wartością dla ludzi i społeczeństwa bardzo istotną; towarzyszą ludziom od najdawniejszych czasów. Od zarania ludzkości zagadnienia dotyczące ochrony i obrony ludności przed zagrożeniami, wynikającymi zarówno z działania sił przyrody, jak i skutków działalności człowieka, są pierwszoplanowe. Nie inaczej jest obecnie, chociażby w kontekście tego co ma miejsce na wschodzie Europy. W odniesieniu do spraw bezpieczeństwa niebagatelne znaczenie mają sprawy wynikające z demokratyzacji życia, postępujących procesów globalizacyjnych i umiędzynarodowienia zjawisk społeczno-ekonomicznych. Analiza szeregu zjawisk w pewnych państwach, a nawet regionach, pozwala wysnuć szereg wniosków. Jeden z nich, w kontekście recenzowanej pracy, zaświadcza o rosnącej roli prywatnych firm wojskowych w kształtowaniu struktury współczesnego bezpieczeństwa i tendencjach, które określa się mianem prywatyzacji wojen. Kwestie te wyraźnie są akcentowane przez Doktoranta.

Otoczająca nas rzeczywistość jest w nieustannym ruchu. Wszelkie procesy, które mają miejsce odbywają się w ciągle zmieniających się warunkach. Przeobrażeniom ulegają także warunki funkcjonowania i realizacji zadań przez instytucje odpowiedzialne za kwestie dotyczące bezpieczeństwa. Stają się one coraz bardziej złożone, co nie pozostaje bez wpływu na proces dowodzenia (zarządzania) oraz to wszystko co prowadzi do osiągnięcia wysokiej efek-

tywności działania (realizacji zadań). Identyfikuję się z myślą Doktoranta, że obecnie kwestie bezpieczeństwa, narodowego i wewnętrznego nie można postrzegać w kategoriach zdarzeń jednostkowych, a należy rozpatrywać w kategoriach złożonych zjawisk, które nie powstrzymane (zneutralizowane) w porę mogą skutkować zdarzeniami trudnymi do wyobrażenia.

Współczesne zjawiska polityczno – militarne stają się coraz bardziej wielowymiarowe; uzależnione od dużej ilości różnorodnych czynników. Pograżone w kryzysie politycznym, ekonomicznym i militarnym państwa po zakończeniu drugiej wojny światowej doprowadziły do powstania próżni bezpieczeństwa, która okazała się katalizatorem asymetryzacji wojen. Jedną z najistotniejszych konsekwencji tego zjawiska okazała się prywatyzacja bezpieczeństwa, co kilkakrotnie podkreśla mgr Łukasz Ho Thanh. Zjawiska te nie pozostają bez wpływu na decydentów i poziom ich przygotowania do rozwiązywania problemów decyzyjnych, a także dowodzenie podczas akcji ukierunkowanych na zapewnienie bezpieczeństwa i tworzenie systemów obronnych.

Zasygnalizowane okoliczności nie są łaskawe dla osób odpowiedzialnych za bezpieczeństwo. W wielu przypadkach dotychczasowe metody działania (rozwiązywania problemów) nie są do zaakceptowania we współczesnych czasach i warunkach. Jednakże umiędzynarodowianie zjawisk społecznych i gospodarczych jest tak dostrzegalne, że nie można przechodzić obok nich obojętnie. Nieodzwone jest dokonywanie zmian, weryfikowanie przyjmowanych rozwiązań. Chcąc bowiem być przygotowanym na ewentualność zdarzeń niekorzystnych dla państwa czy społeczeństwa trzeba się wkomponować w otaczającą rzeczywistość i umiejętnie z niej korzystać, aby efektywnie monitorować, neutralizować i eliminować skutki niekorzystnych zdarzeń.

Zróznicowanie kierunków działań nastawionych na minimalizację zagrożeń generuje potrzebę naukowego nimi zainteresowania, w obrębie kilku dyscyplin naukowych. Wiele instytucji uświadamia sobie potrzebę prowadzenia interdyscyplinarnych badań, których wyniki staną się podstawą działań zmierzających do zwiększenia efektywności funkcji prewencyjnej. Wyrażam przekonanie, że lektura tej dysertacji nie tylko uświadomi złożoność zjawisk, ale również stanie się asumptem do realizacji zadań ukierunkowanych na rozwiązania systemowe. Te uwarunkowania dostrzega Doktorant. Powyższa teza była weryfikowana w procesie badań mgr. Łukasza Ho Thanh.

Z treści dysertacji przedłożonej do recenzji wynika, że Autor od lat zajmuje się kwestiami dotyczącymi różnych uwarunkowań przyszłych ewentualnych konfliktów zbrojnych, ich implikacjami oraz konsekwencjami, nie tylko natury politycznej. Opracowana rozprawa doktorska jest więc swego rodzaju ukoronowaniem dotychczasowego wysiłku badawczego.

Recenzowana praca została opracowana na 473 stronach. Edytorskie ujęcie wyników badań zostało zawarte w sześciu rozdziałach, poprzedzone wstępem, zwieńczone zakończeniem, spisem źródeł informacyjnych. Godne podkreślenia jest również to, iż Doktorant poprzez wykorzystanie różnorodnych narzędzi opracował liczne tabele oraz schematy obrazujące przedstawiane kwestie i wyniki uzyskane w toku badań. Temu celowi służą też zdjęcia wzmacniające siłę argumentacji - przedstawiające opisywane zjawiska. Jednakże pod względem edytorskim praca zawiera szereg błędów, na przykład s. 64, 357, 380. Są także błędy formalne, jak brak podrozdziału 3.13, zarówno w spisie treści, jak i w opracowaniu.

2. OCENA METODOLOGICZNA

Autor recenzowanej pracy podjął się trudu rozwiązania bardzo złożonego problemu. Nowe uwarunkowania tworzenia i funkcjonowania systemu bezpieczeństwa międzynarodowego nie pozostają bowiem bez wpływu na to co ma miejsce w poszczególnych państwach, zwłaszcza w tych gdzie demokratyzacja życia społeczno – ekonomicznego nie ma jeszcze cech zjawiska ugruntowanego. Szereg implikacji wynika także z dominującej pozycji pieniądza czy też „*prywatyzacji wojen*”. Fakt ten nie pozostał bez wpływu na przyjętą procedurę badawczą oraz zastosowane metody i techniki badawcze.

Złożone kwestie bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego wymagają podejmowania badań interdyscyplinarnych. Poznanie poszczególnych zjawisk i zdarzeń, pełna weryfikacja hipotez, a także dobór niezawodnych metod to problemy dużej wagi, często niemożliwe do rozstrzygnięcia bez badania rzeczywistego, realnego środowiska. Podejmowanie badań w takim obszarze już samo w sobie stanowi trudność najwyższej rangi. Wymaga bowiem nie tylko ogromnej wiedzy wszechstronnej, ale także nietypowych podejść metodologicznych. Wieloaspektowość zaś badanych problemów zmusza do stosowania szczególnych metod i technik badawczych.

Doktorant dostrzegł złożoność i interdyscyplinarność badanego problemu naukowego. Zmierzając do jego rozwiązania, poprawnie określił cel rozprawy. Właściwy przebieg miał też proces badawczy. Refleksyjne jest jednak brak wykazania na jakich autorytetach z zakresu metodologii badań przyjęto w recenzowanej pracy taki, a nie inny sposób rozwiązywania podjętych problemów badawczych. Wyrażam także przekonanie, że gdyby warstwa metodologiczna była precyzyjniej przedstawiona to jeszcze bardziej podkreślałaby naukowy charakter

recenzowanego opracowania. Podobnie jest w odniesieniu do nazewnictwa – tytułów podrozdziałów, jak np. *Wzrost bezrobocia wśród żołnierzy* (3.3.), czy *PMF w oku cyklonu* (6.3.).

W warstwie metodologicznej, która wymuszała prowadzenie interdyscyplinarnego podejścia do rozwiązywanych problemów, dostrzegam dużą determinację prowadzenia badań. W pełni identyfikuję się ze stanowiskiem Doktoranta co do zasadności zastosowanych metod badawczych (s.7). Nie ma jednak klarownych zapisów o rozwiązanych problemach badawczych czy też osiągnięciu założonego celu. Podobna refleksja odnosi się do odpowiedzi na pytanie: w jakim zakresie prywatne podmioty świadczące usługi wojskowe wpływają na zmianę wykorzystywania siły we współczesnym świecie? Określone refleksje budzi także fakt zamiennie używanych określeń. W tym kontekście wyrażam przekonanie, że Doktorant podczas publicznej obrony odniesie się do moich uwag metodologicznych, jak również wykaże różnice między tezą a hipotezą w procesie badań naukowych.

Przedstawione w dysertacji problemy badawcze są szczególnie ważne w sytuacji kiedy obecnie wiele kwestii rozwiązuje się w skrajnie niestabilnym otoczeniu, w którym szereg zjawisk jest trudnych lub wręcz niemożliwych do przewidzenia. W związku z czym można wnioskować, że udział prywatnych firm wojskowych na arenie międzynarodowej, zwłaszcza w państwach o niezbyt mocnej pozycji ekonomicznej, będzie coraz wyraźniejszy. Kwestię tę dość wyraźnie akcentuje Doktorant.

Bezsporny jest fakt, że umiejętność dokonywania trafnych wyborów (decyzji) jest szczególnie cenna, gdy w grę wchodzi wartości najwyższe, a przede wszystkim zdrowie i życie ludzi. Nabiera ona pierwszorzędного znaczenia w sytuacji, gdy możliwość zmiany status quo jest stosunkowo duża. Należy przyjąć, że odpowiedzi na te i wiele innych pytań są możliwe tylko w przypadku pogłębiania wiedzy poprzez, między innymi, systematyczne prowadzenie badań naukowych w obszarze politologii. Dlatego zachodzi konieczność dalszego pogłębiania wiedzy na temat prawidłowości, praw i zasad ujawniających się w trakcie dokonywania rozstrzygnięć z udziałem prywatnych firm wojskowych. Tylko wtedy bowiem możliwe będzie skutecznie wykorzystywanie szans i (lub) przeciwdziałanie pojawiającym się zagrożeniom. Powyższe kwestie dostrzega Autor, uwzględnia je w trakcie badań oraz podczas opisu uzyskanych wyników. Nie zawsze jest on dokonany językiem adekwatnym do pracy naukowej jaką jest rozprawa doktorska.

3. OCENA MERYTORYCZNA

Poprawnie określony cel badań i jasno wytyczony kierunek badań sprzyjał rozwiązywaniu poszczególnych problemów. Korzystnie wpłynął też na pisarskie opracowanie i udokumentowanie wyników badań, które zaświadczenia o dużym wysiłku Autora i chęci poprawnego rozwiązania zdefiniowanych problemów badawczych. Za właściwy uważam układ recenzowanej dysertacji. Jej struktura jest przejrzysta, a przeprowadzone wywody stanowią logicznie powiązaną całość. Ponadto pracę cechuje pragmatyzm naukowy, bowiem treści poszczególnych fragmentów są wzajemnie powiązane – następne wynikają z poprzednich jako wynik nakreślonego sposobu przedstawiania poszczególnych kwestii i prezentacji uzyskanych wyników badań. Nie zawsze jednak opisywane zjawiska korespondują z deklarowanym tytułem danego fragmentu dysertacji. Dostrzegalne jest to chociażby w odniesieniu do podrozdziału 3.14.

Za poprawne uznaję kończenie większości rozdziałów, a nawet podrozdziałów wnioskami. Zapewne w zamiarze Autora miało to być zwieńczenie prezentacji i opisu wyników badań w danym rozdziale pracy doktorskiej. Jednakże z reguły owe wnioskowanie jest w dalszym ciągu opisem, co najwyraźniej widać oceniając zakończenie dysertacji.

Można mieć nieco inną optykę postrzegania i oceny pewnych zjawisk zawartych w dysertacji. Owa uwaga odnosi się na przykład do kwestii cech nowych wojen (s.77-83), która w mojej opinii została zawężona do tego co Autor uznał za zasadne, nie podając jednak powodów dlaczego taki przyjął obraz ewentualnego konfliktu zbrojnego. Podobne refleksje są w odniesieniu do procesów globalizacyjnych i umiędzynarodowienia zjawisk społeczno-ekonomicznych (s.39-76). Wyrażam przekonanie, że do kwestii tych Doktorant odniesie się podczas publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

W wyniku rozwiązania szeregu problemów badawczych, co raz jeszcze podkreślę nie zostało jednoznacznie stwierdzone, opracowano rozprawę doktorską, w której zawarto uogólnienia teoretyczne i wyniki badań empirycznych prowadzonych w obszarze problemów dotyczących roli prywatnych firm wojskowych w kwestiach bezpieczeństwa międzynarodowego. W sposób klarowny ukazano nowe oblicze wojen, które były i są prowadzone, a także ewolucje tego zjawiska. Efektem prowadzonego procesu badawczego jest opracowanie spójnej koncepcji jak jest i co należałoby czynić aby rolę prywatnych firm wojskowych (zbrojeniowych) ograniczyć.

Recenzowana praca ma dużą objętość i jest zawarta w dwóch tomach. W wielu przypadkach analiza treści poszczególnych fragmentów dysertacji pozwala stwierdzić, że wnioskowanie nie jest mocną stroną Doktoranta. Niekiedy opis zjawisk ma charakter publikacji nienaukowej, np. s.354-355. Przez taki, a nie inny zapis poruszanych kwestii można odnieść wrażenie, że opiniowana praca jest przygotowana do jej publikacji jako książka popularnonaukowa.

Problematyka pracy dotyczy wybranych problemów polemologii i politologii. W swej istocie nie jest to problem nowy, bowiem wcześniej podejmowano już szereg różnego rodzaju prac. Jednak, co pragnę mocno podkreślić, przyjmowane rozwiązania nie prezentują kwestii dotyczących prywatnych podmiotów wojskowych i warunków wynikających ze współczesnych uwarunkowań systemów bezpieczeństwa poszczególnych państw, jak i w nieco szerszym kontekście. Niemniej jednak Autor nawiązuje do poprzednich prac, umiejętnie wykorzystuje dorobek nauk powszechnie określanych jako nauki wojskowe, przedstawicieli nauk o polityce, a także osób parających się kwestiami bezpieczeństwa. Trafnie też konfrontuje przeszłość z teraźniejszością. Nie zawsze jednak dokonuje rozgraniczenia, czy rozpatruje zagadnienia militarne, czy z obszaru politologicznych. Niejednokrotnie posiłkuje się materiałami luźno związanymi z wynikami prac badawczych innych osób czy placówek naukowo-dydaktycznych.

Efektem prowadzonego procesu badawczego jest opracowanie wizji wpływu prywatnych firm wojskowych na kwestie szeroko pojmowanego bezpieczeństwa. Tym samym narysowano ogólny obraz nowego charakteru ewentualnych wojen. Wyniki przeprowadzonych badań pogłębiają wiedzę na temat prawidłowości, praw i zasad ujawniających się w trakcie rozwoju sytuacji w warunkach niepewności.

4. WNIOSKI KOŃCOWE

Rekapitulując ocenę stwierdzam, iż recenzowana rozprawa skonstruowana jest poprawnie pod względem merytorycznym, jak i metodologicznym. Problemy podjęte w rozprawie, interdyscyplinarne w swej naturze, wymagały szerokiego ujęcia problematyki bezpieczeństwa. Zastosowana procedura badań w pełni odpowiada charakterowi problemu naukowego, a uzyskane rezultaty badań zostały poprawnie ujęte w postaci zwięzłego opracowania naukowego. Doktorant logicznie przedstawia rozwiązania poszczególnych problemów badawczych w kolejnych rozdziałach rozprawy uogólnionych odpowiednimi wnio-

skami. Poczynione zaś uwagi krytyczne nie obniżają w sposób zasadniczy ogólnej oceny, która jest pozytywna.

Cel pracy został osiągnięty – w wyniku przeprowadzonych badań przedstawiono wpływ prywatnych firm wojskowych na sytuację w wielu regionach świata, a także możliwy scenariusz dalszego rozwoju badanych kwestii.

Dysertacja jest rezultatem rzetelnej działalności badawczej. Wyrażono w niej naukowo uzasadniony pogląd na konieczność modyfikacji dotychczasowych rozwiązań, a także dostosowanie systemu do zmieniających się uwarunkowań.

Praca spełnia wymagania rozprawy doktorskiej zawarte w *Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki* z dnia 14.03. 2003 roku. W związku z powyższym przedstawiam wniosek o przyjęcie pracy przez Radę Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego jako rozprawy doktorskiej i dopuszczenie Autora do publicznej dyskusji nad jej treściami.

